

Orłowski, Bolesław

"Historical Development of Science and Technology in Japan", Hideomi Tuge, Tokyo 1961 : [recenzja]

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 7/1-2, 165-166

1962

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

literatura naukowa albo zaniebdywała albo traktowała jedynie marginesowo. W roku 1957 ogłosił książkę o Galileuszu (zob. recenzję niżej podpisanego w „Kwartalniku Historii Nauki i Techniki” Nr 2/1958, s. 315 i n.), w której wysunął na czoło przebieg walki jaką Galileusz toczył w imieniu praw rozumu w życiu społecznym (*diritti della ragione nella società*). Ostatnio kieruje też serią wydawnictw *Filosofia della Scienza* (Feltrinelli Editore — Milano) w której ukazały się już studia na temat logiki (W. van Orman Quine i E. Casari) oraz — jako trzecia z rzędu pozycja — właśnie omawiana tu książka, mająca pełnić rolę studium „wprowadzającego” ale pomyślanego nie jako praca informacyjna lecz teoretyczna.

Jak widać, myśl Geymonata wykazuje wielki dynamizm i ewolucję koncepcji. W poszukiwaniu prawdy unika on ostatecznych ustaleń, jak gdyby w przeczuciu, że grozi to uwiązaniem myśli (*ce qui est fixé, est mort* — mawiał Paul Valéry). Czy pójdzie dalej? A jeżeli tak, to w jakim kierunku? — pyta czytelnik, zamykając tę ciekawą książkę, tak bardzo „osobistą”, a jednocześnie tak bardzo znamiennej dla środowiska, w którym wiele tradycyjnych pojęć ulega całkowitemu przewartościowaniu.

WALDEMAR VOISE

Hideomi Tuge, *Historical Deve'opment of Science and Technology in Japan*. Kokusai Bunka Shinkokai, Tokyo 1961, s. 200, il. 68.

Japońskie Towarzystwo Międzynarodowych Stosunków Kulturalnych (Kokusai Bunka Shinokokai) postawiło sobie za cel zapoznawanie innych krajów z japońską kulturą. Książka *Rozwój historyczny nauki i techniki w Japonii*, jest piątym tomem serii poświęconej życiu i kulturze tego kraju („Series on Japanese Life and Culture”). Przygotowana do druku tuż przed wybuchem ostatniej wojny światowej książka została obecnie przerobiona, uaktualniona i uzupełniona dodatkowym materiałem dotyczącym ostatniego dwudziestolecia. Przedstawia ona naukę i technikę japońską w powiązaniu z ekonomią i polityką na przestrzeni dziejów.

Na wstępie przedstawiono periodyzację japońskiej cywilizacji, ze względów geograficzno-politycznych całkiem odmienną od periodyzacji europejskich. Okres historyczny (do wybuchu wojny) podzielono na cztery etapy. Pierwszy z nich trwa od początków naszej ery (pojawienie się w Japonii żelaza) do połowy XVI w. Niemal wszystkie udoskonalenia techniczne, a zwłaszcza narzędzia, napływają tu wówczas z Chin poprzez Koreę. Dopiero przybycie kupców a następnie misjonarzy holenderskich, portugalskich i hiszpańskich zetknęło Japonię z cywilizacją europejską. Wpływy te zostają jednak ograniczone polityką izolacji, prowadzoną do 1720 r. Dopiero w następnym, trzecim okresie zaczynają masowo napływać książki europejskie i rozpoczyna się rozwój nauk. W 1868 r. następuje radykalny zwrot w polityce japońskiej. Kraj rozpoczyna pogoń za przodującymi technicznie i naukowo państwami, rozwija kapitalistyczny przemysł, zaprasza fachowców, otwiera wiele wyższych uczelni (pierwszy uniwersytet w Tokio powstał w 1877 r.) W stosunkowo krótkim czasie Japonia, jeden z najbardziej zacofanych technicznie krajów, staje się mocarstwem przemysłowym, a nauka japońska osiąga niezwykle wysoki poziom.

Omawiając te podstawowe okresy rozwoju, autor podał dla ułatwienia odpowiadające im chronologicznie ważniejsze wydarzenia z obszaru cywilizacji europejskiej. Tak np. zakończenie pierwszego, prymitywnego stadium japońskiej nauki i techniki przedstawiono jako jednoczesne z odkryciem Kopernika.

Według tego podziału omówiono całość rozwoju nauki i techniki japońskiej w ujęciu chronologicznym. Oto tytuły rozdziałów: *Podział historyczny nauki i tech-*

niki w Japonii, Prehistoria nauki i techniki w Japonii, Początki nauki, Wczesne stadium nauki nowoczesnej, Rozwój nauki nowoczesnej, Nauka pod okupacją po II wojnie światowej, Nauka po traktacie pokojowym w San Francisco.

Japonia to ciekawy przykład kraju, w którym niewielki tylko często przedział czasu oddziela od siebie rodzaje techniki, czy poglądy naukowe, które gdzie indziej należą do epok odległych od siebie o całe tysiąclecia. Każdy chyba z historyków nauki i techniki znajdzie w tej książce interesujące go fragmenty, z reguły u nas całkowicie nieznanne. Wszystkie niemal dziedziny wiedzy i techniki są tu pokrótce omówione.

Praca została opatrzona szczegółowymi indeksami. Wspaniałe ilustracje, od starych oryginalnych rysunków do zdjęć zabytków i nowoczesnych urządzeń technicznych, doskonale uzupełniają tekst. Wśród nich nie brak prawdziwych arcydzieł, jak np. stare obrazki przedstawiające pracę górników, które posiadając wysokie wartości artystyczne jednocześnie pokazują dokładnie procesy produkcyjne, narzędzia i urządzenia. Ich odpowiednik europejski — powszechnie znane ilustracje Agricoli — nie wytrzymują z nimi porównania.

Rozwój historyczny nauki i techniki w Japonii to praca ze wszech miar interesująca. Wnosi ona cenne uzupełnienie do poglądów na całość światowego rozwoju nauki i techniki, przynajmniej w niektórych dziedzinach i powiększa zasób wiadomości o nieznaną, a tak ciekawą i specyficzną cywilizację japońską.

BOLESŁAW ORŁOWSKI

Samuel Noach Kramer, *Historia zaczyna się w Sumerze*. Przekład z angielskiego Joanny Olkiewicz. Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1961, s. 311, il. 17.

Najdawniejsza historia ludzkości to dziedzina zawsze interesująca szeroki krąg czytelników. Zwłaszcza, jeżeli książka napisana jest ciekawie i zapoznaje nas z mało znanymi a istotnymi okresami, faktami, ludźmi. Tym bardziej, jeśli autorem takiej popularnej pozycji jest jeden z najwybitniejszych specjalistów świata w danej dziedzinie. Wszystkie te warunki zostały spełnione w książce *Historia zaczyna się w Sumerze*.

Sklada się ona z 28 szkiców, dotyczących głównie odwiecznej problematyki stosunków między ludźmi. Pokazano w nich życie starożytnych Sumerów od najróżniejszych stron, ukazując często daleko idące analogie do podobnych zjawisk świata współczesnego. Co więcej, do czytelnika przemawia nie tylko autor — mówią do niego autentyczne teksty sumeryjskie, pisane ręką ludzi, którzy tysiące lat temu, tak jak my dzisiaj, mieli swoje kłopoty i radości, oraz problemy zwyczajnego, codziennego życia. Teksty te przemawiają bardzo silnie — jest w nich coś bardzo prawdziwego.

Kramer przedstawia we wstępie szkicowo rolę Sumerów w historii cywilizacji, ich najważniejsze osiągnięcia, do których zwłaszcza zaliczyć trzeba wynalezienie piktograficznego alfabetu i udoskonalenie go w połowie trzeciego tysiąclecia p.n.e. do postaci klinowej, fonetycznej, którą można było swobodnie wyrażać najbardziej skomplikowaną treść. Autor opisuje swoją pracę, zwierza się z trudności, jakie napotyka uczeni przy odczytywaniu i interpretacji starożytnych inskrypcji. Zapoznaje nas „od kuchni“ nie tylko z życiem Sumerów, ale i sumerologów.

Interesujące nas najbardziej zagadnienia historii nauki i techniki stanowią w książce Kramera problematykę raczej drugoplanową. Sporo jednak informacji na